

SELECCIÓN DE DOCUMENTOS. TEMA 20. A DITADURA DE PRIMO DE RIVERA

*Textos que apareceron en exames PAU

Doc. 1-En setembro de 1923, o xeneral Primo de Rivera xustifica así o seu golpe de Estado, aprobado pola Coroa*:

“Espaníais: Chegou para nós o momento máis temido que esperado (...) de atender o clamoroso requirimento de cantos amando á Patria non ven para ela outra salvación que liberala dos profesionais da política, dos homes que por unha ou outra razón nos ofrecen o cadro de desventuras e immoralidades que comezaron o ano 98 e ameazan a España cun próximo fin trágico e deshonoroso. (...). Pois ben, agora irnos pedir toda as responsabilidades e gobernar nós ou homes civís da nosa moral e doutrina.

Non temos que xustificar o noso acto, que o pobo san demanda e impón. Asasinatos (...), atracos, depreciación da moeda (...), rastreiras intrigas políticas tomando por pretexto a traxedia de Marrocos (...), precaria e ruínoa a produción agrícola e industrial, impune propaganda comunista, impiedade e incultura, xustiza influída pola política, descarada propaganda separatista (...). Non vimos chorar mágoas e vergoñas, senón poñerlles pronto radical remedio, para o que requirimos o concurso de todo os bos cidadáns”.

Doc.2. - Declaracións de Alfonso XIII ao periódico francés París-Midi, 1925

“Soamente mudou unha cousa despois do Directorio, e é que se pode pasear con diñeiro no peto sen temor a un contratempo; que xa non hai folgas, que as nosas fábricas marchan e que os patróns non ven cada mañá ao obreiros revólver en man presentándose ante eles para asasinalos ou para impoñerlles a súa vontade... O xeneral Primo fíxonos saltar por encima da Constitución, e isto é grave, evidentemente! Podería ter conxurado as folgas e rexenerar o espírito político de España sen saírse da Constitución? A Constitución! Que palabra máis lixeira ante a seguridade e a calma que volven serlle restituídas ao pobo... Se volvese abrir o Parlamento, veríase como os vellos partidos, que levaban o país á ruína, volverían renovar as súas disputas e a continuar nas súas farfalladas desde o punto preciso en que foron interrompidos polo xeneral Primo... De que se compón o parlamentarismo, tan pouco rico en fórmulas como en caracteres? Un ideal intanxible para os privilexiados que viven del; iso é todo... Para compracer a seis mil persoas, iamos sacrificar a vinte millóns?”

Doc.3. - Cartilla da Unión Patriótica. 1924

Decídeme:

Que é a UNIÓN PATRIÓTICA? A UNIÓN PATRIÓTICA é unha Agrupación de españois que procuran distinguirse no cumprimento dos seus deberes.

(...) Cales son os deberes relixiosos? Os que o catecismo determine.

(...) Cales son os deberes patrióticos? O coñecemento e a divulgación das glorias e do valor histórico de España./ A defensa da súa unidade nacional./ O sacrificio persoal para defender a Patria contra os seus inimigos exteriores e interiores.

(...) Cal é a orixe da UNIÓN PATRIÓTICA? A santa rebeldía do alzamento militar que, baixo as ordes do xeneral Primo de Rivera, salvou a España da súa inmediata ruína.

É a UNIÓN PATRIÓTICA un partido político? Non é un partido político; é unha organización cidadá.

Doc. 4.-Proposta de Primo de Rivera a Alfonso XIII para substituír o Directorio Militar por un Directorio Civil (1925)*:

“En suma, señor, para expoñer o meu pensamento clara e sinceramente, o que propoño a V. M. é a substitución dunha ditadura militar por outra civil e de organización máis axeitada, pero non menos vigorosa. E permítome propoñelo así, recollendo a arela popular, que só teme do cambio de goberno que se debiliten os resortes do mando que foron carácter do Directorio militar, cuxa vida, como xenuína

representación do exército e da mariña, que tan patrioticamente ofreceron o prestixio dos seus nomes corporativos a este arriscado labor, non debe levarse a momento de desgaste ou de quebranto; nin tampouco debe subtraerse por máis tempo ao país, na súa representación civil, que é a axeitada e tan manifestamente está da nosa parte, a participación e a responsabilidade na obra de reconstituílo e reeducalo administrativa e politicamente”.

Doc. 5.-José Calvo Sotelo, na súa obra *Mis servicios a España* (1931), expón e defende as que foran liñas mestras da actuación económica da ditadura*:

“As ditaduras propenden fatalmente ao intervencionismo. O seu omnímodo poder é incompatible coa inhibición (...). O intervencionismo de Primo de Rivera abrangueu a agricultura, a industria, o mesmo comercio (...). Primo de Rivera profesou un entusiasta nacionalismo económico que eu compartín co máis caloroso fervor. Pero o noso nacionalismo mantívose dentro de correctísimos límites. A xuízo do xeneral, España debía nacionalizar unicamente: a) as industrias para as que a primeira materia se obtén no noso territorio; b) as que dentro do ámbito nacional de consumo poden achar mercado suficiente de vida; c) as indispensables para asegurar a nosa independencia política nacional”.

Doc. 6.-Incremento da produción en España en diversos sectores, 1922-1930*:

	1922	1930
Mineira e industrial (base 1906/13=100)	84,7	144
Enerxía eléctrica (millóns de Kw.)	1.040	2.609
Aceiro (toneladas)	326.136	953.673
Cemento (toneladas)	729.035	1.820.011

Doc. 7. José Ortega y Gasset - El Sol, 15 de noviembre de 1930

A Ditadura foi un poder omnímodo e sen límites, que non só operou sen lei nin responsabilidade, sen norma non xa establecida, pero nin aínda coñecida, senón que non se circunscribiu á órbita do público, así e todo penetrou na orde privadísima brutal e groseiramente. Colmo de todo iso é que non se contentou con mandar a pleno e frenético arbitrio, senón que aínda lle sobrou folgura de Poder para insultar liricamente a persoas e cousas colectivas e individuais. Non hai punto da vida española en que a Ditadura non puxese a súa innobre man de verdugo. Esa man fixo saltar as portas das caixas dos Bancos, e esa mesma man, de paso, entretívose en escribir todo xénero de opinións estultísimas, até sobre a literatura dos poetas españois. Claro que isto último non é de importancia substantiva, entre outras cousas porque aos poetas traíanos sen coidado as opinións literarias dos ditadores e os seus criados; pero cítooo precisamente como un colmo para que conste e lembre e simbolice a abracadabrante e sen par situación pola que pasamos. Eu agora non pretendo axitar a opinión, senón, ao contrario, definir e razoar, que é o meu primario deber e oficio. Por iso eludo lembrar aquí, cos seus horribles pelos e sinais, os actos máis graves da Ditadura. Quero, moi deliberadamente, evitar o patético. Aspiro hoxe a persuadir e non a conmoer. Pero tiven que evocar cun *mínimum* de evidencia o que a Ditadura foi. Hoxe parece un conto. Eu necesitaba lembrar que non é un conto, senón que foi un feito.

Doc. 8.-Rematada a ditadura, Ángel Ossorio, que sería deputado nas Cortes republicanas, axuíza así a situación de España*:

“E despois de seis anos longos de Ditadura, que queda en España? (...). Roto o Exército con múltiples sublevacións sucesivas (...); rota a Universidade, coas aulas pechadas (...); rota a Facenda, coa moeda derrubada (...); rota a Xustiza (...). Todas as forzas lexítimas, rotas; pero, en troques, intactas todas as forzas nocivas (...): o caciquismo en pé, as súas falanxes unidas; o sindicalismo revolucionario, latente e previsto; os extremismos nacionalistas, máis esaxerados que antes; nin un só dos elementos da patoloxía nacional quedaron suprimidos ou atenuados”.